

Herinneringen aan een legendarische Groninger 'staatszanger'

Jan de Roos – troubadour

W 45
N 45
O 45

Donderdag
25 januari
2001

ZRidder in de kousebaar

„Ik heb een gave, kunst,” luidde zijn devies, en hij moest door 'flink uithalen' aan die innerlijke drang tot zingen uiting geven. Zijn wandelstok ondersteunde de opgaande en neergaande lijn in zijn presentatie van het Friese volkslied tot en met de 'opera Verdi' en soms ook stichtelijke liederen. Hoewel de Groninger straatzanger Jan de Roos vanaf het begin, in 1925, door de jeugd en door studenten flink werd geplaagd en bespot als hij zijn ronde door stad en provincie deed om toch zoveel mogelijk mensen van zijn kunst te laten genieten, slaagde hij er door stug vol te houden in zich zodanig te profileren dat hij een instituut werd waar bijna niemand omheen kon. Omdat er de komende zomer een spectaculair theaterstuk 'Op de Hoek - over Jan de Roos en over het leven op straat' op een bijzondere plek in de stad Groningen zo'n

„Nee, dat doe ik niet. Mijn zang is een kunst apart. Ik wil best in een concertzaal zingen, maar niet met een orkest. Dat zijn ook kunstenaars, maar toch niet wat ik ben. Er zijn wel heel veel mensen die van mijn kunst houden, anders had ik het nooit vijftig jaar kunnen volhouden. Ik heb al gehoord dat de burgemeester graag wil dat de Herestraat versierd wordt.”

In die dagen was Johan van Meurs net een halve eeuw organist van de Der Aa-kerk. Wist Jan de Roos dat? „Ja, dat is een groot man, en daar houd ik ook veel van, maar ik zing niet met orgelbegeleiding. En van draaiorgel houd ik helemaal niet - altijd maar tiereliertje. Ieder zijn zin hoor, maar dat die man met dat centenbakje nu krek voor mij gaat staan... De burgemeester heeft opdracht gegeven dat hij een eindje verderop moet.”

„Ik heb veel raars beleefd. Met tomaten hebben ze naar mij gegooid, of met stenen... De daders zitten nu nog vast!” Gelukkig namen politiemensen het meestal wel voor Jan de Roos op. „Ik word beschermd door een lijfwacht van 25 man, die zijn altijd om me heen.”

Ook dieren hebben de grote bard verstedd doen staan. Hij zegt dat katten muzikaler zijn dan honden. „Ja ja, maar in de Nieuwstraat waar ik in de kost ben, hadden ze een peerd, en als ik zong, dan bleef die gewoon staan! Dat hele peerd ging dan niet verder. Dat zijn nog eens muzikale paarden, hè?”

„Ik heb geen leerlingen, daarvoor heb ik het te druk. Ik ben vaak gevraagd, maar de ware kunst moet aangeboren zijn, die kun je niet echt leren.” Met de suggestie dat toch niemand het peil van de Grootmeester zal bereiken, was hij het hartgrondig eens. „Zo is het!”

„Nu heeft u eens gezegd dat bij uw gave een slijpjas hoort.” „Ja, die draag ik bij bijzondere gelegenheden, zoals 28 augustus, dan komen er veel toeristen, en die moet ik hebben. In de stad

◀ Troubadour pur sang.

Foto Arthur Leewis

▼ Zanger Jan de Roos aan het werk in de Herestraat te Groningen, oktober 1975

Foto Arthur Leewis

veel toeristen, en die moet ik hebben. In de stad zijn mensen die zeggen: 'We hebben u al zo vaak gehoord.' Maar de kunst moet je alle dagen horen. Als ik er flauw van werd, dan was ik geen gevoelige muzikant. De kunst laat je nooit varen, al word je honderd jaar."

Jan de Roos werd 83 jaar. Hij overleed op 13 december 1979, en is begraven in het Friese Ureterp, zijn geboorteplaats. In 1980 heeft de Groninger kunstenaar Jan Wagenveld een beeldje en een bronzen penning van de zanger vervaardigd, beide in meerdere exemplaren, waarvan de penning nog te koop is. Het lag tevens in de bedoeling het borstbeeld van Jan de Roos deze penning om te hangen. Helaas heeft Wagenvelds buste geen plekje gekregen in de Herestraat of elders in de binnenstad van Groningen - een locatie bij uitstek. Veel later, in 1996, kwam ook de Friese beeldend kunstenaar Ynskje Penning nog met een kleine sculptuur.

K. ter Laans Groninger Encyclopedie uit 1954 besteedt geen aandacht aan Jan de Roos, die medio jaren vijftig toch al enkele decennia wereldberoemd in Groningen was. De Nieuwe Groninger Encyclopedie uit 1999 daarentegen wijdt een artikel van zo'n halve kolom tekst, met foto, aan de onnavolgbare troubadour.

bijsterd aan. "Och och", zei hij geroerd, "ik ken d'r gewoon niet bie dat ik zo beroemd ben."

'Opera Verdi'

„Jou hebben tenminste kunstgevoel", zei hij, nadat hij me er eerst aan had herinnerd dat hij me al kende vanaf de tijd dat ik heel jong was, toen hij op het bordes van het Hoofdstation zijn bijna dagelijkse zangnummertjes ten beste gaf. Om het gesprek in rust te laten verlopen, stelde ik hem café Raven in de Herestraat voor (een inmiddels ook al verdwenen etablissement). Zodra hij het microfoontje van de taperecorder in de hand hield, begon hij, voordat ik maar iets had kunnen vragen, reeds te oreren: "Excellentie De Roos, de grootste zanger, die is hier vandaag in café Ra-

ven, en daar willen we een bandrecorder opnemen, is 't niet, en dat komt dan door de hele stad heen...en dan willen wij een mooie opera zingen: de opera Verdi..."

Mijn onderbreken nam hij gelaten, omdat ik maar meteen op zijn halve eeuw zangkunst wees, en vroeg hoe die gave bij hem aan het licht gekomen was en vooral met welk repertoire. „Ik ben ontdekt door de burgemeester van Ten Boer...dat is aanstonds vijftig jaar geleden, en ik zong mooie...eh...van die psalms wel, gezangen wel... Er ruist langs de wolken wel...En dan he' je nog de ouverture van Beethoven, van Bach, en Strauss...en ook nog een ouverture van Jozef Israëls...dat bin' hele mooie stukken."

„Een uitgebreid repertoire had ik, en daarmee ben ik altijd als eerste 't land in geweest, overal heen. Met de bus, met de trein, naar Friesland, naar Drenthe." Vooral in Friesland waren de mensen erg met hem ingenomen. „Die betalen goed, en dan kan zo'n reis wel uit. Die Friezen krijgen immers nooit goeie zangers en dan zijn ze blij als ik kom. In Buitenpost heb ik veel gezongen, en de burgemeester daar hield ontzettend veel van mijn kunst."

Op de tegenwerping dat er toch ook burgemeesters waren die hem hadden verboden op te treden, reageerde hij met klare taal: „Die gaf ik aan en die kregen dan een hele strenge berisping en als zoenen het dan weer deed, werd ie ontslagen. Eén keer moest een burgemeester op last van prins Bernhard onder de toren worden opgesloten. Een half uur later ben ik naar hem toe gegaan en heb door de deur gevraagd: 'Mag ik hier zingen?' Het mocht niet. Hij zit er nou nog! Ja jong, ze kennen mij overal en dan zeggen ze: 'Kijk, daar komt Jan de Roos aan.' Sommigen zeggen Jan Roos, maar het is Jan de Roos hoor." En schaterlachend voegde hij eraan toe: „Schrijf dat er wel even bij. En ook dat ik nooit straatliederen zing, zelfs al betalen ze me honderd gulden! Dan verspeel ik mijn naam zo...ik ben niet gek! En het is mooi dat ik Ridder ben. Ja, ik ben zo, en zo moet het ook blijven."

Helaas was niet iedere bezoeker van de Groninger binnenstad even gelukkig met zijn optreden. Maar de overheid hield hem goed de hand boven het hoofd, was zijn stellige overtuiging. „De minister heeft besloten dat met ingang van 15 september iedereen die naar mij luistert, ook moet betalen. Ik ben daar sterk voor, want ik ben bij een ander in de kost en dat is duur. De hele AOW gaat er haast heen. De koffiebonen zijn net weer met zestien cent opgeslagen. Er zijn mensen die

plek in de stad Groningen zo'n dertig keer zal worden opgevoerd - waarbij de oude troubadour niet alleen als inspiratiebron dient, maar er ook een rol in vervult -, een terugblik op de in 1979 overleden zanger, zijn markante optreden en, vooral, diens krasse uitspraken.

Hij hoorde bij Groningen, evenals het onvermijdelijke Peerd van Ome Loeks en d'Olle Grieze: Jan de Roos. 'Keizer van alle zangers' en 's werelds grootste stem' stond er op een plakkaat dat tijdens die rondes om zijn hals hing. Er stond tevens 'straat-zanger', maar dat lazen de mensen volgens hem verkeerd. „Staatszanger - geen straatzanger!" riep hij verontwaardigd. „dat kun je aan de stem toch wel horen." En hij dreigde met ingrijpen van hogerhand als plaaggeesten of hardleerse en liederlijke lieden dat verkeerde begrip bleven hanteren.

Door **Heinz Wallisch**

Over hem deden veel verhalen de ronde, en zoals gebruikelijk bij Bekende Nederlanders of andere, kleurrijke figuren, behoorde een groot deel van de beweringen tot de categorie der al te wijd verbreide Privé/Weekend-Stories van het bekende kaliber leugens-laster-lagen-en-listen. Zo zou hij analfabeet zijn en de zaken ook in maatschappelijk opzicht niet geheel op een rijtje hebben. Niets bleek minder waar. Hij kon uitstekend lezen en hij was zeer goed op de hoogte van allerlei nieuwe ontwikkelingen. Wel had de man één grote makke: de zangkunst, die voor hem alles betekende, maar die zo volstrekt monomaan werd gepresenteerd, dat hij in die context nog wel eens wilde doordraven. Zo liep hij tientallen jaren met een woud van 'onderscheidingen' op de borst: medailles, brevetten, speldjes en wat niet al. 'Ridder in de kouseband' stond er op een ingelijst Brevet van (on)vermogen, aan hem uitgereikt door studenten. Een bronskleurige plaquette van een bekend Duits televisiemerk met daarop de tekst '300.000 km störungsfrei' werd door hem onvermoebaar verklaard: "En deze is 300.000 Duitse marken waard." In de laatste jaren van zijn leven droeg hij echter alleen nog "de belangrijkste onderscheidingen."

Als jonge man trad hij overal in het Noorden op, en soms ook daarbuiten, maar op hoge leeftijd beperkte hij zijn werkterrein tot de binnenstad van Groningen, voornamelijk de Grote Markt en de Herestraat. In oktober 1975, heb ik hem op een zaterdagmiddag, toen hij even op een 'omgekeerde bloembak' - zo noemde men de vierkante, betonnen zitgelegenheden in de Herestraat van Groningen - zat uit te blazen van zijn vele serenades, gevraagd of hij me wel een uitgebreid interview wilde toestaan, bedoeld voor enkele kranten. Hij keek me even volkomen ver-

▲ Buste van Jan de Roos uit 1980 van beeldend kunstenaar Jan Wagenveld.